

Мателешко Ю. П.

ORCID: 0000-0001-5327-8354

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

ОСОБЛИВОСТІ КИТАЙСЬКОЇ «М'ЯКОЇ СИЛИ» В УКРАЇНІ

Ключові слова: «м'яка сила», Китай, Україна, зовнішня політика, міждержавні відносини.

Зі зростанням своєї ролі у світовій економіці та політиці Китайська Народна Республіка почала формувати власну теоретико-практичну модель «м'якої сили», що базується на поєднанні конфуціанських і марксистських ідей. Китайські цінності стали розглядатися як такі, що можуть конкурувати із західними ідеалами прав людини, свободи слова та демократії, що поширюються у світовому масштабі через інструменти soft power.

Останні десятиліття КНР активно просуває свою культурну «м'яку силу». Її успішному розвитку сприяє розгалужена мережа інститутів, шкіл та класів Конфуція, що сприяють поширенню китайської мови та культури у світі. В Україні при вищих та середніх навчальних закладах діють 7 інститутів і 5 класів та шкіл Конфуція, а також Музичний центр Конфуція [5, с. 93–94; 11]. Підтримку їхньої діяльності здійснює китайський уряд, зокрема через Посольство КНР в Україні. Інституції Конфуція займаються організацією курсів із вивчення китайської мови, проводять тестування на знання цієї мови, здійснюють підготовку й атестацію викладачів і вчителів китайської мови, беруть участь в організації різних конкурсів і просвітницьких заходів, організовують для українців короткострокові та довгострокові стажування в Китаї [5, с. 94]. Варто зазначити, що в них працюють носії китайської мови, педагоги з КНР, яка, як правило, і здійснює оплату їхньої праці.

«М'яка сила» Китаю зсередини підсилюється українськими навчальними закладами. Крім 16 університетів, де викладають (або викладали) китайську мову як професійний напрям, її також вивчають у 19 закладах середньої освіти України (2019/2020 навчальний рік). Загальна кількість загальноосвітніх установ з вивченням китайської

мови протягом другої половини 2010-х рр. збільшилася майже у 2,5 рази, а чисельність учнів – на 60 % [4, с. 51].

Культурній складовій «м'якої сили» КНР також сприяє діяльність громадських товариств та організацій, таких як Українсько-китайський центр розвитку культури і освіти та Центр культури та мистецтва Китаю.

Одним з ефективних напрямів «м'якої сили» Китаю в Україні є вища освіта. Дипломи китайських вишів відповідають міжнародним стандартам і визнаються в більшості країн світу. Привабливість китайської вищої освіти також зумовлюється високою якістю навчання, наявністю державних стипендій, помірною ціною навчання та проживання, а також можливістю вчитися англійською мовою [10].

Сприяє розвитку програм академічного та культурного обміну студентами створена 2011 р. Підкомісія з питань співробітництва в галузі освіти між Україною та Китаєм. У 2021 р. під час її засідання відбулася церемонія заснування Альянсу українських і китайських університетів, що об'єднав 49 українських та 92 китайських вишів. Одним із пріоритетних напрямів діяльності Альянсу визначено розвиток академічної мобільності студентів і викладачів [9].

Участі українських студентів у грантових програмах КНР сприяє недержавна компанія Українсько-Китайський центр Шовкового Шляху, яка включена до китайських реєстрів іноземних компаній, з якими рекомендовано співпрацю в освітній та наукових сферах. Спільно з китайською стороною було запущено грантову аплікаційну систему ChinaStudy: Online для участі українських студентів у стипендіальних програмах. Згаданий центр має розгалужену мережу партнерських університетів Китаю, з якими укладені контракти на набір студентів з України [10].

У 2017 р. в Китайській Народній Республіці навчалося 2 600 українських студентів, а в 2019 р. їх кількість перевищила 3 000 осіб [4, с. 44]. Під час пандемії коронавірусу рівень академічних обмінів між Україною та Китаєм суттєво знизився: якщо у 2018/2019 навчальному році в КНР навчалися 3 090 українських громадян, то у 2019/2020 – 2 290, а у 2020/2021 – 1 830. У 2022 р. в Китайській Народній Республіці здобували освіту 1505 громадян України [9]. У 2018/2019 навчальному році урядом країни було профінансовано 76 стипендій для українських студентів, у 2021 р. – 54 стипендії.

Інструментами «м'якої сили» КНР в Україні є засоби масової інформації. Опитані радіо «Свобода» експерти визнали зростання інформаційного впливу КНР в Україні. Однак, на їхню думку, Китай не має щодо неї окремої інформаційної стратегії, оскільки ставиться до України як до частини єдиного російськомовного пострадянського

простору [7]. Єдиним державним китайським ЗМІ, який адаптував свій контент для України, є Міжнародне радіо Китаю (CRI), що працює тут з 2008 р. та має українське мовлення. У 2017 р. українська редакція CRI відкрила свою сторінку в мережі Facebook, яка нараховує понад 300 тис. підписників. За цим показником вона є найбільш популярною україномовною сторінкою про Китай у Facebook [2].

Поширенням сучасних знань про Китай, сприянням розвитку україно-китайських відносин і зміцненням позитивного іміджу КНР в Україні займається редакція створеного в 1999 р. профільного журналу «Україна – Китай». Типовий номер видання містить такі розділи, як економічна та політична аналітика, інтерв'ю з відомими людьми, хроніка українсько-китайських відносин, культура та освіта, промодублікації [1].

«М'якому» впливу китайської діаспори в Україні, яка здебільшого зосереджена в декількох великих містах, насамперед перешкоджає її нечисельність. У 2001 р., згідно з останнім переписом населення, українських громадян китайського походження було близько 2,3 тис. осіб. Якщо врахувати чисельність китайських громадських об'єднань, то це число може бути в декілька разів більшим. В Україні більшість китайської спільноти складається з мігрантів, які прибули після розпаду Радянського Союзу та зберігають міцні ділові та сімейні зв'язки з материнською країною [8]. У 2016 р. відбувається інституційне оформлення китайської діаспори через створення в Києві громадської організації «Китайська діаспора в Україні». Серед головних напрямів її діяльності є сприяння залученню інвестицій із КНР, викладанню китайської мови, поширенню інформації про історію та культуру КНР, а також організація благодійної діяльності, просування освітнього та культурного обміну між Китаєм та Україною [3].

Сприятливі умови для розвитку китайської економічної «м'якої сили» в Україні створює високий рівень торговельно-економічного співробітництва між країнами (до 2022 р. КНР була одним із головних торговельних партнерів України). Важливим елементом китайської економічної soft power є китайські бренди, частина з яких (ICBC, China Construction Bank, Huawei, WeChat, TikTok/Douyin) входять до топ-40 найдорожчих світових брендів. Зростає значення Китаю як країни-бренду. У цьому контексті показовими є дані статистичного дослідження споживацьких настроїв, проведеного компанією Gradus Research у лютому 2023 р. в Україні. Завдяки привабливій ціні брендів / продуктів КНР (32 %) зайняла третє місце (після України – 54 % та Польщі – 35 %). Таку ж позицію (39 %) Китай займає за критерієм привабливості брендів / продуктів завдяки широкій доступності (випереджаючи Німеччину – 13 % і США – 9 %) [12]. Загалом

популярність китайських продуктів в Україні є досить значною, а такі бренди, як Lenovo, Huawei та TikTok, міцно ввійшли в повсякденне життя українців.

Істотно перешкоджає «м'якій силі» Китаю позиція його керівництва щодо російсько-української війни, яку воно називає «українською кризою» [6]. Влада КНР не тільки не засудила збройний напад Росії, але й продовжує політику дружби та співробітництва з нею. Не сприяє також китайській soft power, зокрема політичній її складовій, реалізація українським керівництвом прийнятого у 2015 р. закону «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки».

Отже, можна виділити такі особливості «м'якої сили» Китаю в Україні: 1) soft power КНР спирається на досить розгалужену інституційну основу у вигляді інститутів та класів (шкіл) Конфуція, приватних компаній і громадських організацій, а також медіа; 2) китайська держава здійснює вплив (політичний, фінансовий) на діяльність цих інституцій, зокрема через своє Посольство в Україні; 3) головними напрямками китайської soft power в Україні є мовно-культурний, освітній та економічний; 4) реалізація економічної «м'якої сили» Китаю здійснюється здебільшого інерційно, шляхом розвитку жвавих торговельно-економічних відносин між Україною та КНР; 5) поширення китайської «м'якої сили», особливо політичної її складової, гальмується прозахідним курсом України, антикомуністичною політикою її керівництва, а також дружніми відносинами КНР із РФ під час російсько-української війни.

Література:

1. Журнал «Україна – Китай». URL: <https://sinologist.com.ua/category/publication/journal/> (дата звернення: 21.11.2023).
2. Знайомство з українською редакцією при Центрі мовлення на країні Європи та Латинської Америки Медіакорпорації Китаю (CRI). URL: <https://ukrainian.cri.cn/brief/index.shtml> (дата звернення: 14.11.2023).
3. Китайська діаспора в Україні. URL: <http://dcui.org.ua/> (дата звернення: 16.11.2023).
4. Кіктенко В., Дроботюк О. Науково-освітнє співробітництво між Україною та КНР у період 2016–2020 рр. Східний світ. 2021. № 4 (113). С. 33–55. DOI: <https://doi.org/10.15407/orientw2021.04.033>.
5. Мателешко Ю. Напрями та інституції «м'якого» впливу Китаю в Україні. Актуальні проблеми політики. 2023. Вип. 72. С. 93–100. DOI: <https://doi.org/10.32782/app.v72.2023.13>.

6. Си Цзиньпин. Упорно двигатися вперед, к новым перспективам дружбы, сотрудничества и совместного развития Китая и России. URL: <https://tg.ru/2023/03/20/uporno-dvigatsia-vpered-k-novym-perspektivam-druzhby-sotrudnichestva-i-sovmestnogo-razvitiia-kitaia-i-rossii.html> (дата звернення: 28.11.2023).
7. Солонина Є. «Китайська кухня»: інформаційний вплив КНР в Україні. Радіо Свобода. 2021. 30 січня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/information-influence-media-prc-china-ukraine/31073783.html> (дата звернення: 11.11.2023).
8. Солонина Є. Український «чайна-таун»: що варто знати про китайську діаспору в Україні. Радіо Свобода. 2021. 15 березня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrajinsjkyj-chajna-taun-shho-varto-znatypro-kytajsjku-diasporu-v-ukrajini/31151239.html> (дата звернення: 16.11.2023).
9. Співпраця у сфері освіти. URL: <https://china.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/4965-spivprasya-v-galuzi-osviti> (дата звернення: 11.11.2023).
10. ChinaStudy – грантова стипендіальна програма вищої освіти. URL: <https://chinastudy.com.ua/> (дата звернення: 29.11.2023).
11. Confucius Institute. URL: <https://www.cief.org.cn/kzxy/> (дата звернення: 17.11.2023).
12. Made in Ukraine: перевага чи білий шум для європейського споживача (результати статистичного дослідження Gradus Research). URL: https://gradus.app/documents/343/Gradus_Report_-_Consumption_in_Europe_UA_0oKif6k.pdf (дата звернення: 25.11.2023).

UDC 327

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-347-0-47>

Naumov S. V.

ORCID: 0009-0000-0126-5543

Postgraduate Student at the Faculty of History, Politology and Foreign Affairs

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

CHINA'S DIPLOMATIC MANEUVERING ON UKRAINIAN- RUSSIAN WAR: FEBRUARY 2022 – FEBRUARY 2023

Key words: geopolitical position, war in Ukraine, neutrality, international relation, Chinese diplomacy.